

ISSN 2181-922X

TIL VA MADANIYAT

UZBEKISTAN

LANGUAGE & CULTURE

O'ZBEKISTON

2024 Vol. 2

www.navoiy-uni.uz
www.uzlc.navoiy-uni.uz

ISSN 2181-922X

O‘ZBEKISTON:

TIL VA MADANIYAT

UZBEKISTAN:

LANGUAGE AND CULTURE

2024 Vol. 2

www.navoiy-uni.uz

www.uzlc.navoiy-uni.uz

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

Bosh muharrir: Shuhrat Sirojiddinov

Bosh muharrir o'rinbosari: Nodir Jo'raqo'ziyev

Mas'ul kotib: Ozoda Tojiboyeva

Tahrir kengashi

Hamidulla Dadaboyev, Mustafo Bafoyev, Samixon Ashirboyev, Shodmon Vohidov (Tojikiston), Qozoqboy Yo'ldoshev, Farxod Maqsudov, Adham Ashirov, Zohidjon Islomov, Bahodir Karimov, Almaz Ūlvi (Ozarbayjon), Shamsiddin Kamoliddin, Roza Niyozmetova, Aftondil Erkinov, Uzoq Jo'raqulov, Sulton Normamatov, Dilnavoz Yusupova, Dilorom Ashurova, Nozliya Normurodova, Odinaxon Jamoldinova, Ziyoda Teshaboyeva.

Tahrir hay'ati

Nazef Shahrani (AQSH)	Abdulaziz Mansur (O'zbekiston)
Elizabethta Ragagnin (Italiya)	Timur Xo'jao'g'li (AQSH)
Ahmadali Asqarov (O'zbekiston)	Tanju Seyhan (Turkiya)
Isa Habibbeyli (Ozarbayjon)	Xisao Komatsu (Yaponiya)
Akmal Nur (O'zbekiston)	Alizoda Saidumar (Tojikiston)
Akrom Habibullayev (AQSH)	Nikolas Kantovas (Buyuk Britaniya)
Bahtiyar Aslan (Turkiya)	Akmal Saidov (O'zbekiston)
Emek Ūşenmez (Turkiya)	Mark Toutant (Fransiya)

"O'zbekiston: til va madaniyat" jurnali – lingvistika, tarix, adabiyot, tarjimashunoslik, san'at, etnografiya, falsafa, antropologiya va ijtimoiy tadqiqotlarni o'rganish kabi sohalarni qamrab olgan akademik jurnal.

Jurnal bir yilda to'rt marta chop etiladi.

Jurnalning maqsadi – ko'rsatilgan sohalarga oid dolzarb mavzulardagi bahs-munozaraga undaydigan, yangi, innovatsion g'oyalarga boy, o'z konsepsiyasiga ega bo'lgan tadqiqotlarni nashr etishdir.

Ingliz, rus va o'zbek tillaridagi, shuningdek, boshqa turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi. Iqtisodiy tahlillar hamda siyosatga oid maqolalar e'lon qilinmaydi.

Jurnalda kitoblarga yozilgan taqrizlar, adabiyotlar sharhi, konferensiyalar hisobotlari va tadqiqot loyihalari natijalari ham e'lon qilinadi. Mualliflar fikri tahririyat nuqtayi nazaridan farq qilishi mumkin.

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

O'zbekiston, Toshkent, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos Hojib ko'chasi, 103.

Email: uzlangcult@gmail.com
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

Alisher Navo'i Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature

Editor-in-Chief: Shuhrat Sirojiddinov

Deputy Editor in Chief: Nodir Jurakuziev

Executive secretary: Ozoda Tajibaeva

Editorial board

Hamidulla Dadaboev, Mustafo Bafoev, Samikhan Ashirboev, Shodmon Vohidov (Tajikistan), Qozoqboy Yuldashev, Farhad Maksudov, Adham Ashirov, Zohidjon Islomov, Bahodir Karimov, Almaz Ülvi (Azerbaijan), Shamsiddin Kamoliddin, Roza Niyozmetova, Aftondil Erkinov, Uzoq Jurakulov, Sulton Normamatov, Dilnavoz Yusupova, Dilorom Ashurova, Nozliya Normurodova, Odiakhan Jamoldinova, Ziyoda Teshabaeva.

Editorial Committee

Nazif Shahrani (USA)	Abdulaziz Mansur (Uzbekistan)
Elisabetta Ragagnin (Italy)	Timur Kozhaoglu (USA)
Ahmadali Asqarov (Uzbekistan)	Tanju Seyhan (Turkey)
Isa Habibbeyli (Azerbaijan)	Hisao Komatsu (Japan)
Akmal Nur (Uzbekistan)	Alizoda Saidumar (Tajikistan)
Akrom Habibullaev (USA)	Nicholas Kontovas (Great Britain)
Bahtiyar Aslan (Turkey)	Akmal Saidov (Uzbekistan)
Emek Üşenmez (Turkey)	Marc Toutant (France)

“Uzbekistan: Language and Culture” is an academic journal that publishes works in the field of linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies.

The journal is published four times a year.

The purpose of the journal is to publish the results of the latest research that are rich in new, innovative ideas and has its own concept, which stimulates debate on topical issues in these areas.

The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcome. We do not publish economic analyses or political articles.

In addition to research articles, the journal announces book and literary work reviews, conference reports and research project results.

The authors' ideas may differ from those of the editors'.

Alisher Navo'i Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature.

103, Yusuf Khos Hojib, Yakkasaray, Tashkent, Uzbekistan.

Email: uzlangcult@gmail.com

Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

MUNDARIJA

Lingvistika

Samixon Ashirboyev, Janat Aymuhambet

Turkiy til strukturasi mahalliy ziyolilar talqinida.....6

Munavvara Qurbonova

Bolalar nutqiga xos illokutiv aktlarning semantik tasnifi.....18

Gulnoraxon Niyazova

Detektiv fantastikadagi pragmatik moslashuv.....32

Afag Gemberova, Gulgun Huseynli

Tilshunoslikda yangi fundamental tushuncha:

“Dunyoning til manzarasi.....56

Jumanazar O‘rozov

Sud-tergov jarayoni bilan bog‘liq yozma matnlarning identifikatsion lingvistik belgilari xususida.....68

Sanjar Islomov

Milliy va anglosakson ilmiy kontekstlarida lingvokulturologiya.....83

Kamaraddin Davletov

Olamning hissiy-konseptual manzarasi, hissiyotlar va qo‘rquv konsepti.....106

Adabiyotshunoslik

Shahlo Hojiyeva

Sharq-u G‘arb ma‘rifatchilik adabiyotining uyg‘unligi va o‘ziga xosligi.....120

Oynisa Hojiyeva

Özbek – Türk Atasözlerinin Karşılaştırmalı Analizi.....138

CONTENT

Linguistics

Samikhan Ashirbaev, Janat Aymuhambet

Turkish Language Structure in the Interpretation of Local Intellectuals.6

Munavvara Kurbonova

Semantic classification of Illocutionary acts Characteristic of

Children's.....18

Gulnorakhon Niyazova

Pragmatic Adaptation in Detective Fiction.....32

Afag Gemberova, Gulgun Huseynli

A new Fundamental Concept in linguistics: "Language

Landscape of the World".....56

Jumanazar Urozov

On the identification Marks of Manuscript Texts Relating to the

Judicial Process.....68

Sanjar Islomov

Linguoculturology in National and Anglo-Saxon scientific contexts.

Comparative analysis.....83

Kamaraddin Davletov

Emotional-conceptual picture of the world, emotions and the

Concept of Fear.....106

Literature

Shahlo Hojiyeva

The Harmony and Uniqueness of the Literature of the East-West

Enlightenment.....120

Oynisa Hojjeva

Comparative Analysis of Uzbek – Turkish Proverbs.....138

Detektiv fantastikadagi pragmatik moslashuv

Gulnoraxon Niyazova¹

Abstrakt

Ushbu maqolada detektiv fantastika janridagi pragmatik moslashuv konsepsiyasi o'rganiladi. Ushbu adaptiv yondashuv rivojlanayotgan ijtimoiy me'yorlar, o'quvchilarning umidlari va texnologik yutuqlar sharoitida janrning doimiy dolzarbligi va rezonansini qanday ta'minlashini o'rgatadi. Maqolada detektiv fantastika nozik mavzular, gender rollari, ularning xilma-xillik va madaniy vakillikni intrigadan voz kechmasdan hikoyalarga integratsiyalash orqali o'zgaruvchan, ijtimoiy qadriyatlarni qanday aks ettirishi o'rganiladi. Ushbu yondashuv an'anaviy detektivlardan tortib, sirlarni ochishda, shaxsiy kurashlarni boshqaradigan murakkab, o'zaro bog'liq qahramonlargacha yoritib beradi. Shuningdek, texnologiyaning integratsiyalashuvini o'rganib, pragmatik moslashuv zamonaviy vositalarni bayon qilish, an'anaviy tergov usullari orqali qanday muvaffaqiyatli uyg'unlashtirganini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: *pragmatik moslashuv, ijtimoiy me'yorlar, detektiv, sirli jinoyat, aralash detektiv fantastika.*

Kirish

Tilshunoslikning bir bo'limi bo'lgan pragmatika kontekst va ma'no o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganadi, kontekst va foydalanish asosida ma'no qanday ifodalanishi va talqin qilinishi mumkinligini tahlil qiladi. Shuni tan olish kerakki, so'zlovchi yetkazmoqchi bo'lgan narsa har doim ham tinglovchi tushunadigan narsaga mos kelmasligi mumkin. Shuning uchun, madaniy va ijtimoiy kontekst kabi omillar adresatining xabariga qanday ta'sir qilishini yodda tutish juda muhimdir. Diskurs tahlili doirasida turli nuqtayi nazarlar ushbu aloqalarni ochishga yordam berish uchun suhbat qoidalari kabi lingvistik vositalarni ilgari suradi. Garchi bu qoidalar yangi tilni o'rganishda darhol ko'rinmasa-da, ular til va uning madaniy nyuanlarini har tomonlama tushunishda muhim rol o'ynaydi.

¹ Niyazova Gulnora G'ulomovna – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

E-pochta: niyazovagulnorakhon@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-5905-2129

Iqtibos uchun: Niyazova, G. G'. 2024. "Detektiv fantastikadagi pragmatik moslashuv". *O'zbekiston: til va madaniyat* 2: 32-55.

Uning murakkab syujetlari, aqlli detektivlari va sirlarni ochish san'ati asrlar davomida o'quvchilarga ega bo'lgan detektiv fantastikaga xosdir. Biroq doimiy o'zgarib turadigan adabiy manzarada pragmatik moslashuv tushunchasi janrning doimiy dolzarbligi va jozibadorligini ta'minlashda asosiy ahamiyatga ega bo'ldi. Pragmatik moslashuv deganda detektiv fantastika janrning mohiyatiga putur yetkazmagan holda o'sib borayotgan ijtimoiy me'yorlar, o'quvchilarning kutganlari va texnologik taraqqiyotga moslashish uchun ataylab qilingan o'zgarishlar tushuniladi.

Rivojlanayotgan ijtimoiy normalar

Detektiv fantastika o'zi yaratilgan jamiyatlarning qadriyatlarini va me'yorlarini aks ettirishning boy tarixiga ega. Jamiyat taraqqiyoti va munosabatlarning o'zgarishiga kelsak, bugungi kitobxonlar bilan rezonanslashish uchun janr moslashishi juda muhimdir. Mualliflar ko'pincha gender rollari, xilma-xillik va madaniy vakillik kabi nozik mavzularni qanday boshqarish bilan shug'ullanadilar. Pragmatik moslashuv yozuvchilarga ushbu mavzularni o'zlarining hikoya mavzulariga birlashtirishga imkon beradi, shu bilan birga sir va shubhaning mohiyatini saqlab qoladi. Shunga ko'ra, biz o'quvchilarning umidlariga tayanishimiz mumkin.

O'quvchilarning umidlari

O'quvchilarning detektiv fantastikadan umidlari vaqt o'tishi bilan klassik asarlar va zamonaviy talqinlar ta'sirida rivojlanib bordi. An'anaviy detektiv hikoyalar ko'pincha yorqin va bir vaqtning o'zida detektivlarni bir-biriga bog'lab turadigan bo'lsa-da, zamonaviy tomoshabinlar murakkab motivlarga ega bo'lgan ko'proq mos keladigan qahramonlarni izlaydilar. Pragmatik moslashuv ushbu o'zgaruvchan imtiyozlarni tan oladi, bu nafaqat jinoyatlarni ochadigan, balki shaxsiy kurashlar bilan kurashadigan detektivlarning yaratilishiga olib keladi va ularni ko'p qirrali va jozibali qiladi. Bunday holda, biz texnologik taraqqiyot orqali buni ochib beramiz.

Texnologik yutuqlar

Jadal texnologik taraqqiyot davrida detektiv fantastika an'anaviy tergov usullarining intrigasini saqlab qolgan holda zamonaviy vositalar va usullarni o'z ichiga olish muammosiga duch kelmoqda. Detektiv fantastikadagi an'anaviy tergov usullari qadimdan bu janrning ajralmas qismi bo'lib, intriga va sirli muhitni uyg'otadi. Ushbu usullar ko'pincha vaqt o'tishi bilan rivojlangan bir

qator texnika va yondashuvlarni o'z ichiga oladi. Ushbu an'anaviy tergov usullaridan ba'zilari quyidagilar:

1. Jismoniy dalillarni tekshirish: Bu jinoyat sodir bo'lgan joylarni barmoq izlari, oyoq izlari, qon dog'lari va boshqa izlar kabi jismoniy dalillar uchun tekshirishni o'z ichiga oladi. Ushbu maslahatlar an'anaviy tarzda to'plangan va yetakchilar uchun sinchkovlik bilan tekshirilgan.

2. Suhbatlar va so'roqlar: Detektivlar ko'pincha guvohlar, gumonlanuvchilar va ish bilan bog'liq shaxslar bilan suhbatlashishga tayanadilar. Ularning so'roq qilish va xatti-harakatlarini kuzatish mahorati an'anaviy tergov ishida hal qiluvchi ahamiyatga ega.

3. Deduktiv fikrlash: Kuzatilgan faktlar yoki dalillardan xulosa chiqarish uchun mantiqiy fikrlash va deduktiv mantiqqa tayanish, Sherlok Xolms bilan bog'liq bo'lgan mashhur usuldir.

4. Kuzatuv: Ma'lumot to'plash va potensial tanqidiy yo'llarni ochish uchun gumonlanuvchilarni, ularning mashg'ulotlari va harakatlarini ular bilmagan holda kuzatish.

5. Tadqiqot va kutubxona tadqiqotlari: An'anaga ko'ra, tergovchilar kutubxonalarda vaqt o'tkazadilar, ish bilan bog'liq ma'lumotlar uchun yozuvlar, gazetalar va arxivlarni tekshiradilar.

Hozirgi jadal texnologik taraqqiyot davrida detektiv fantastika an'anaviy tergov usullarining intrigasini saqlab qolgan holda zamonaviy vositalar va usullarni o'z ichiga olish muammosiga duch kelmoqda. DNK tahlili, raqamli kriminalistika, kuzatuv texnologiyasi va ma'lumotlarni tahlil qilish dasturlari kabi zamonaviy vositalarning integratsiyasi tergov manzarasini sezilarli darajada o'zgartirdi.

Ushbu integratsiya an'anaviy detektiv ishning jozibasi va zamonaviy texnologiyalar samaradorligi o'rtasidagi muvozanatni oshiradi. Mualliflar ko'pincha deduksiyaning mohiyatini, insoniy tushunchani va ta'qib qilishning hayajonini saqlab qolish muammosiga duch kelishadi, shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalarni o'zlarining hikoyalari haqiqiy integratsiyalashadi.

Detektiv fantastikadagi an'anaviy va zamonaviy usullarni muvaffaqiyatli uyg'unlashtirish uchun mualliflar quyidagilarga e'tibor qaratishlari kerak:

Xarakterni ochib berish: Texnologik tajriba bilan bir qator-da tajriba va sezgi muhimligini ko'rsatuvchi an'anaviy va zamonaviy usullardan foydalanadigan jozibali personajlarni yaratish.

Voqealar rivojining qurilishi: An'anaviy va zamonaviy

tergov usullarining kuchi va cheklovlarini ta'kidlaydigan hikoyalar yaratish, ularning har biri qachon va qanday samaraliroq ekanligini ko'rsatish.

Shubhani saqlab turish: Tekshiruvlar sur'atini muvozanatlash, hikoya chizig'idagi keskinlik va sirni buzmasdan an'anaviy ish va texnologik yutuqlar uchun joy ajratish.

Mualliflar an'anaviy tergov usullarini zamonaviy vositalar va uslublar bilan mohirona uyg'unlashtirib, janrning jozibasi va intrigasini saqlab qolgan holda klassik detektiv asarga bo'lgan nostalgiani ham, zamonaviy jinoyatlarni hal qilish talablarini ham qondiradigan kuchli hikoyalar yaratishlari mumkin. Bugungi detektivlar an'anaviy qidiruv ishlariga qo'shimcha ravishda raqamli izlar, xakerlik va kuzatuvlarni boshqarishi kerak. Pragmatik moslashuv ehtiyotkor muvozanatni talab qiladi, texnologiya hikoyani yengib o'tishdan ko'ra uni yaxshilashini ta'minlaydi.

Mohiyatni saqlash

Detektiv fantastiya sohasidagi pragmatik moslashuv fantastik yoki fantastik muhitda tergovchining o'zlarining tergov usullarini, muammolarni hal qilish usullarini va xatti-harakatlarini ular duch keladigan noyob va ko'pincha boshqa dunyo holatlariga mos ravishda moslashuvchan tarzda sozlash qobiliyatini anglatadi.

Detektiv fantastiyasida pragmatik moslashish quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. *Noan'anaviy muhitlarga moslashish:* Detektivlar tabiat yoki mantiq qonunlariga zid keladigan fantastik olamlar yoki dunyolar bo'ylab sayohat qilishadi. Ular o'zlarining fikrlash va tadqiqot usullarini sehrli landshaftlar, g'ayritabiiy mavjudotlar yoki futuristik texnologiyalar bilan ishlash kabi noyob muhitlarga moslashtirishlari kerak.

2. *Noodatij manbalardan foydalanish:* Ushbu hikoyalardagi detektivlar nafaqat an'anaviy tergov vositalariga, balki sehrli artefaktlarga, boshqa dunyo mavjudotlariga yoki fantastiya muhitiga xos ilg'or texnologiyalarga tayanishi mumkin. Ushbu manbalarga moslashish mavjud noan'anaviy vositalarni tushunish va ulardan samarali foydalanishni o'z ichiga oladi.

3. *Muammolarni hal qilishda moslashuvchanlik:* Sehrli yoki boshqa dunyoviy elementlarning mavjudligini hisobga olsak, fantastiya hikoyalaridagi detektivlar muammoni hal qilishda ochiq fikrli va moslashuvchan bo'lishi kerak. Ular odatiy voqelik chegarasidan tashqariga chiqadigan afsunlar, sirlar yoki noan'anaviy mantiqni

o'z ichiga olishi mumkin.

4. *G'ayritabiiy qiyinchiliklarga moslashish*: Detektiv fantastiyasida tergovchilar ko'pincha afsonaviy mavjudotlar, paranormal hodisalar yoki sehrli hodisalar bilan bog'liq holatlarga duch kelishadi. Ular ushbu g'ayrioddiy elementlar bilan bog'liq ishlarni tushunish, ularga qarshi turish va hal qilish uchun o'zlarining ko'nikmalari va bilimlarini moslashtirishlari kerak. Misol uchun, xayolot olamidagi detektiv jinoyat sodir bo'lgan joyni ochish va jinoyatchini aniqlash uchun an'anaviy sud-tibbiyot usullari va sehrli bilimlardan foydalangan holda, go'yoki la'nat tufayli sodir bo'lgan qotillik bilan shug'ullanishda o'z tergovini moslashtirishi kerak bo'lishi mumkin.

Detektiv fantastikada pragmatik moslashuv detektivlar sirlarni samarali hal qilish uchun muntazam tergov usullaridan ham, o'z dunyosidagi sehrli yoki g'ayrioddiy elementlardan ham oqilona foydalanishi kerakligini anglatadi. Detektiv fantastikadagi pragmatik moslashuv sirli jinoyatlar va jumboqlarni yechish kabi an'anaviy elementlarni yangi va innovatsion usullar bilan birlashtirishni o'z ichiga oladi. Ushbu moslashuv janrning muhim jihatlari uzoq vaqtdan beri muxlislar va yangi tomoshabinlar bilan rezonanslash uchun yangilangan holda saqlanib qolishini ta'minlaydi.

Pragmatika so'zlovchi tomonidan yetkazilgan va tinglovchi tomonidan qabul qilingan va anglashilgan, tushunilgan ma'noni tekshirishga qaratilgan. U ko'zda tutilgan ma'nolarni, taxminlarni, niyatlarni va muloqot paytida so'zlovchilar tomonidan amalga oshirilgan harakatlarni tushunishga imkon beradi. Bu usul, ayniqsa, kinoyali so'zlar bilan ifodalanganda, odobsizlikni tahlil qilish uchun foydalidir. Nopoklik pragmatik moslashuvning qiziqarli jihati bo'lishi mumkin, ayniqsa, muloqot va o'zaro ta'sir kontekstida. Detektiv fantastika yoki tergov yoki qarama-qarshilik holatlarini o'z ichiga olgan har qanday hikoyada qo'pollik turli vaziyatlarga javoban qahramonlar tomonidan qo'llaniladigan vosita yoki reaksiya bo'lib xizmat qilishi mumkin. Bizning maqolamizda Sherlok Xolms seriyasi detektiv hikoya qilishda pragmatik yondashuvlarni qanday o'zida mujassam etgani haqida so'z boradi.

Sherlok Xolms va zamonaviy moslashuvlar

Artur Konan Doylning Sherlok Xolms seriyasi janrning uzoq umr ko'rishida pragmatik moslashuv qanday rol o'ynaganini tahlilga tortish yorqin misol bo'lib xizmat qiladi. 19-asrning oxirlarida yaratilgan va o'rnatilgan asl hikoyalardan Xolmsni raqamli asrga olib keladigan zamonaviy moslashuvlargacha, detektivning asosiy

xususiyatlari va uning deduktiv qobiliyati saqlanib qoladi. Shunga qaramay, Xolmsning turli davrlar va kontekstlarga moslashishi janrning an'analarni hurmat qilish bilan birga o'zgarishlarni qabul qilish qobiliyatini ta'kidlaydi. Sherlok Xolms adabiyot, kino, televideniye va hattoki, video o'yinlarni o'z ichiga olgan turli vositalarda ko'plab moslashuvlar mavzusi bo'lgan. Ushbu moslashuvlar ko'pincha taniqli detektiv va uning sarguzashtlarini turli kontekstlarda qayta tasavvur qiladi. Keling, Sherlok Xolmsning zamonaviy moslashuvlariga e'tibor qaratadigan amaliy tadqiqotni ko'rib chiqaylik:

Zamonaviy televizionga moslashuv:

Eng ko'zga ko'ringan zamonaviy moslamalardan biri bu Stiven Moffat va Mark Gatiss tomonidan yaratilgan BBC "Sherlok" serialidir. Xolms rolini Benedikt Kamberbetch va doktor Jon Uotson rolini Martin Friman ijro etgan shou detektivni zamonaviy Londonga olib keladi. Serialda Xolms jinoyatlarni ochishda smartfon va internet kabi zamonaviy texnologiyalardan foydalanishi ko'rsatilgan. U Sherlok Xolmsni aqlli, ammo ijtimoiy jihatdan noqulay detektiv sifatida saqlaydi va bu hikoyalarni zamonaviy auditoriya uchun mos qiladi.

Zamonaviy adabiyotga moslashuv:

Ko'plab zamonaviy mualliflar Sherlok Xolms ishtirokidagi yangi hikoyalar ham yozdilar. Entoni Xorovits, Lori R. King va boshqalar kabi mualliflarning asarlari Xolmsning sarguzashtlarini davom ettirdi, ko'pincha uning hayotining noma'lum davrlarini o'rgandi yoki ser Artur Konan Doylning asl hikoyalari batafsil tavsiflanganidan tashqari uning shaxsiyatini o'rgandi.

Zamonaviy moslashuvlarni tahlil qilish:

Ushbu zamonaviy moslashuvlar Sherlok Xolmsning fe'latvori va hikoyalari vaqt va madaniy kontekstlarda qanchalik dolzarb va mos bo'lib qolishi mumkinligini ko'rsatadi. Ular Xolmsni zamonaviy hikoyalarga mos keladigan tarzda qayta talqin qiladilar, shu bilan birga xarakterni belgilaydigan asosiy xususiyatlarni - uning deduktiv qobiliyatlari, eksentrikliklari va sirlarni hal qilishda o'ziga xos yondashuvini saqlab qolishadi. Moslashuvlar ko'pincha Xolmsning kamchiliklari va zaif tomonlarini o'rganadi, bu asl hikoyalarda tasvirlangan ajoyib detektivdan tashqari xarakterga chuqurlik beradi.

Zamonaviy moslashuvlar xarakter tasvirlari va munosabatlarida ham xilma-xillikni kiritdi. Masalan, Joan Uotsonning doktor Uotsonning ayol varianti sifatidagi "Elementar" filmidagi personaji va Xolmsning giyohvandlikka qarshi kurashini o'rganish qahra-

monlarning an'anaviy tasviriga yangi o'lchamlar qo'shadi.

"Scarletdagi tadqiqot" (Skarlet ishi) Sherlock Xolmsning Jozef Stangerson va Enok Drebber qotilliklarini ochayotgani haqida hikoya qiladi. Afg'onistonlik nafaqadagi askar va shifokor, doktor Jon Uotson voqeani hikoya qiladi va Xolmsga qo'shilib, Viktoriya davridagi Angliyada jinoyatlarni tergov qiladi. Ushbu tahlil Xolmsning deduktiv qobiliyatlariga qaratilgan bo'lib, u ushbu ko'nikmalarni ishni hal qilish uchun qanday ishlatishini ko'rsatadi. Uotson Xolms bilan birinchi marta uchrashganida, detektiv Uotsonning kasbi va kelib chiqishini idrok bilan tan oladi va bu Uotsonni hayratda qoldiradi. Keyinchalik Xolms bu tafsilotlarni qanday aniqlaganini tushuntiradi:

John: *We don't know a thing about each other; I don't know where we're meeting, I don't even know your name. (Biz bir-birimiz haqimizda hech narsa bilmaymiz; Men siz bilan qayerda uchrashayotganimizni bilmayman, hatto ismingizni ham bilmayman.)*

Sherlock: *I know you're an army doctor and you've been invalided home from Afghanistan. I know you've got a brother who's worried about you but you won't go to him for help because you don't approve of him possibly because he's an alcoholic, more likely because **he recently walked out on his wife**. And I know that your therapist thinks your limp is psychosomatic, quite correctly I'm afraid. That's enough to be going with, don't you think? [Sherlock gives John a smirk look and walks out the door, only to lean back into the room]. The name's Sherlock Holmes and the address is 221B Baker Street. (Men sizning armiya shifokoriligingizni va Afg'onistondan uyga nogiron bo'lib kelganingizni bilaman. Yana shuni bilamanki, sizdan xavotirda bo'lgan birodaringiz bor, lekin siz unga yordam so'rab murojaat etmaysiz, chunki siz uni yoqtirmaysiz, chunki u spirtli ichimlikka moyil bo'lib qolgan, ehtimol u yaqinda o'z xotinini tashlab, boshqa ayolga ilakishib ketgani uchundir. Va yana shuni bilamanki, sizning davolovchi doktoringiz sizning oqsoqlashingizni psixosomatik, ruhiyatingiz va asabingiz bilan bog'liq deb o'ylaydi, men ham bu to'g'ri deb o'ylayman. Shuning o'zi kifoya bo'lsa kerak, shunday emasmi? [Sherlok Jonga jilmayib qaraydi va eshikdan chiqib orqa xonaga enkayib o'tadi]. Ism Sherlock Xolms va manzili Beyker ko'chasi, 221B).*

Epizod Jon Uotson va Sherlock Xolms o'rtasidagi suhbatni muhokama qiladi, u yerda Uotson ular bir-birlari haqida ko'p narsa bilishmaydi. Uotson Sherlokning birgalikda yashash haqidagi qarorini shubha ostiga qo'yadi. Bunga javoban Sherlock Uotson haqida haddan tashqari ko'p ma'lumot berib, uning noto'g'ri ekan-

ligini isbotlashni maqsad qiladi. “**he recently walked out on his wife.**” - “.....u yaqinda xotinini tashlab chiqib ketgan” jumlasining pragmatik ma’nosi, ko’rib chiqilayotgan shaxs yaqinda xotinini tashlab ketgan yoki tashlab, boshqa ayolga ilakishib ketganligini ko’rsatadi, bu odatda o’z munosabatlarini keskin va qat’iy ravishda tugatgan vaziyatni nazarda tutadi, ehtimol, umumiy yashash joyini yoki nikohni tugatish ma’nolarini beradi. “Chiqib ketgan” atamasi to’satdan yoki kutilmagan bo’lishi mumkin bo’lgan ketishni anglatadi. Ushbu bayonot atrofidagi kontekst vaziyat va hissiyotlar haqida qo’shimcha ma’lumot beradi. Bu misol Sherlok ma’lumotlarning to’g’ri miqdorini taklif qilish tamoyiliga e’tibor bermay, tafsilotlarni qanday haddan tashqari baham ko’rganini ta’kidlash uchun tanlangan.

Quyidagi suhbat Jon va Sherlok o’rtasidagi suhbatni o’z ichiga oladi, u yerda Sherlok birinchi uchrashuvda Jon haqida qanday qilib ko’p narsalarni tushunganini tushuntirib, uni hayratda qoldiradi. Sherlok Jonni yaxshiroq tushunish uchun kichik maslahatlardan foydalangan holda batafsil ma’lumot beradi. Ushbu parcha Sherlok muloqot normalarini buzmaydigan suhbatni aks ettirgani uchun tanlangan.

John: *That was amazing! (juda ajoyib bo’ldi)*

Sherlock: *Do you think so? (shunday deb o’ylaysanmi?)*

John: *Of course, it was. It was extraordinary, it was quite extraordinary! (Albatta, shunday edi. Bu g’ayrioddiy edi, bu juda g’ayrioddiy edi!)*

Sherlock: *That’s not what people normally say. (Odatda odamlar bunday deyishmaydi.)*

John: *What do people normally say? (Odatda odamlar nima deydi?)*

Sherlock: *“Piss off!” (Qoysangizchi !)*

Jon va Sherlok o’rtasidagi taqdim etilgan dialogda pragmatik moslashuvning ajoyib namunasi bor, bu yerda Sherlokning javobi kutilganidan butunlay farq qiladi.

1. *Jonning ijobiy so’zi:* Jon hayratini izhor qilib, suhbatni boshlaydi: “Bu ajoyib /g’aroyibedi!” Bu u nazarda tutayotgan har qanday hodisa yoki harakatning aniq va to’g’ridan-to’g’ri ijobiy bahosidir.

2. *Sherlokning nostandart javobi:* Bunga javoban Sherlokning “Siz shunday deb o’ylaysizmi?” biroz kutilmagan. Biroz ajralgan va noaniq bo’lib, u iltifotni to’g’ridan-to’g’ri tan olmaydi. Bu Sherlokning pragmatik moslashuvining namunasi, chunki u ko’proq

tahliliy farazga tayanadi va kamroq hissiy ekspressivlikka moyil shaxs.

3. *Jonning ta'kidi*: Jon Sherlokning atipik javobiga e'tibor qaratib, "Albatta, shunday bo'ldi. Bu g'ayrioddiy edi, juda g'alati edi!" U qanday taassurot qoldirganini tushuntirishga harakat qilmoqda.

4. *Sherlokning kulgili javobi*: Sherlokning quyidagi bayonotiga e'tibor qaratsak: "Odamlar, odatda, bunday deyishmaydi" - bu pragmatik moslashuvning yana bir misolidir. Oddiy iltifotni tan olish yoki minnatdorchilik bildirish o'rniga, u bilvosita Jonning da'vosiga e'tiroz bildiradi va odamlar odatda Jonga o'xshab munosabat bildirmaydilar.

5. *Jon izoh izlamoqda*: Sherlokning javobidan biroz hayron qolgan Jon: "Odamlar odatda nima deyishadi?" Bu yerda Jon ushbu vaziyatdagi ijtimoiy me'yorni yoki tipik javobni tushunishga harakat qilmoqda, bu Gricening hamkorlik prinsipi tamoyiliga mos keladi, bu samarali muloqotni ta'minlash uchun ma'lumot berishni o'z ichiga oladi.

6. *Sherlokning istehzoli javobi*: Sherlokning yakuniy bayonoti: "Piss off!" - "Piss off!" Qoysangizch!" almashinuvdagi pragmatik moslashuvning eng muhim namunasidir. Jonning odatiy javob haqidagi so'roviga to'g'ridan-to'g'ri javob berish o'rniga, u hazil va istehzoli javob beradi. Bu Yuhanno boshida qo'llagan ijobiy iboradan keskin farq qiladi.

Ushbu dialog Sherlok o'z muloqotida an'anaviy ijtimoiy me'yorlardan qanday farq qilishini ko'rsatadi. Jon to'g'ridan-to'g'ri maqtovni taklif qilsa-da, Sherlok ajralish, hazil va nostandart javoblar aralashmasi bilan javob beradi. Bu ikki qahramon o'rtasidagi o'ziga xos dinamikaga hissa qo'shadi va Sherlokning analitik, ba'zan eksentrik va ijtimoiy noan'anaviy tabiati bilan ajralib turadigan o'ziga xos shaxsiyatini aks ettiradi.

Muloqot uslublarida moslashish:

Detektiv hikoyalarida qahramonlar ko'pincha vaziyatga qarab o'zlarining muloqot uslublarini moslashtiradilar. Misol uchun, Sherlok Xolms guvohlar yoki gumonlanuvchilardan muhim tafsilotlarni olishda, vaziyatga moslashishda o'zining qo'pol va ba'zida shubhali muomalasi bilan mashhur.

Keling, yana bir epizodni ko'rib chiqaylik: Doylning "Scarletdagi tadqiqot" kitobida "qon izlari" va "deyarli ishlatiladigan sham" kabi ta'kidlash misollari aniqlangan, bu keyingi tahlilda isbotlangan.

Sherlok Xolmsni qotillik bo'yicha tergovda ishtirok etish-

ga taklif qilgan Skotland-Yarddagi do'sti Gregsonning xabarida biz quyidagi parchada e'tiborga molik urg'uni kuzatishimiz mumkin. Gregson xonadagi qon dog'lari va ularning mantiqiy asoslariga alohida ahamiyat beradi, qotillik haqidagi boshqa tafsilotlarni e'tiborsiz qoldirib, ularni o'z xabarida alohida ta'kidlaydi. Biroq, keyinchalik bu qon dog'larining haqiqiy ahamiyati yo'qligi ayon bo'ladi. Ular romandagi qahramon tomonidan o'quvchini chalg'itish uchun qo'llagan qasddan noto'g'ri yo'nalish taktikasi sifatida ta'kidlangan, chunki qotil ularni politsiyani chalg'itish uchun ishlatadi. Ushbu misol muloqotning pragmatik jihatlarini va tanlangan ma'lumot almashishning ta'sirini ko'rib chiqish muhimligini ta'kidlaydi:

"My dear Mr. Sherlock Holmes: "There has been a bad business during the night at 3, Lauriston Gardens, off the Brixton Road. Our man on the beat saw a light there about two in the morning, and as the house was an empty one, suspected that something was amiss. He found the door open, and in the front room, which is bare of furniture, discovered the body of a gentleman, well dressed, and having cards in his pocket bearing the name of 'Enoch J. Drebber, Cleveland, Ohio, U.S.A.' There had been no robbery, nor is there any evidence as to how the man met his death. There are marks of blood in the room, but there is no wound upon his person. We are at a loss as to how he came into the empty house; indeed, the whole affair is a puzzler. If you can come round to the house any time before twelve, you will find me there. I have left everything in statu quo until I hear from you. If you are unable to come, I shall give you fuller details, and would esteem it a great kindness if you would favour me with your opinion". (p.13)

("Hurmatli janob Sherlok Xolms: "Brikston yo'lidan uzoqda, Lauriston bog'i, 3-uyda tunda bir yomon voqea sodir bo'ldi. Erta- lab soat ikkilar chamasi u yerda chiroq yonayotganini ko'rdi va uy bo'sh bo'lgani uchun nimadir noto'g'ri bo'lgan deb gumon qildi. U eshik ochiqligini ko'rdi va old xonada yaxshi kiyingan va cho'ntagida "Enoch J. Drebber, Klivlend, Ogayo, AQSh" degan kartochkalar bo'lgan janobning jasadini topdi. Hech qanday talonchilik sodir bo'lmagan va bu odam o'z o'limi bilan qanday uchrashganligi haqida hech qanday dalil yo'q. Xonada qon izlari bor, lekin uning tanasida hech qanday yara yo'q. Biz uning bo'm-bo'sh uyga qanday kirib kelganini bilmay qoldik; Darhaqiqat, bu ishning hammasi boshqotirma. Agar siz o'n ikkidan oldin uyga istalgan vaqtda kelsangiz, meni o'sha yerda topasiz. Sizdan xabar olgunimcha hammasini statukvoda qoldirdim. Agar kela olmasangiz, men sizga to'liqroq ma'lumot beraman va fikringizni bildir-

sangiz, bundan juda minnatdor bo'laman.)

Artur Konan Doylning "Scarletdagi tadqiqot" asaridan keltirilgan parchada doktor Jon Uotson Sherlok Xolmsga xat yozadi va bo'sh uyda topilgan o'lik odam bilan bog'liq sirli voqeani batafsil bayon qiladi. Ushbu matndagi pragmatik moslashuv tahlili doktor Uotsonning ma'lumotni yetkazish va Sherlok Xolmsdan yordam so'rash usulida yoritiladi:

1. *Ma'lumot beruvchi va qiziquvchan ohang:* Uotsonning Xolmsga yozgan maktubi ma'lumotga ega va yordam so'rash mazmunini o'z ichiga oladi. U marhum Enoch J. Drebbening topilishi va voqea atrofidagi hayratlanarli holatlarni tasvirlab, vaziyat haqida batafsil ma'lumot beradi. Uotson Xolmsdan imkon qadar tezroq voqea joyiga tashrif buyurishni so'raganida, maktubdagi shoshilinchlik aniq.

2. *Hamkorlik prinsipi:* Uotson vaziyatni samarali tushunish uchun Xolmsga tegishli va kerakli ma'lumotlarni taqdim etish orqali muloqotda hamkorlik tamoyiliga amal qiladi. U hamma narsani qoldirib, Xolmsni uning kelishini kutishiga ishontiradi.

3. *Rasmiy tildan foydalanish:* Uotson ishlatadigan til rasmiy va hurmatli bo'lib, Xolmsga "janob Sherlok Xolms" deb murojaat qiladi. Bu ikkalasi o'rtasidagi professional munosabatlardan dalolat beradi va Uotsonning Xolms tajribasiga hurmatini ko'rsatadi.

4. *Aniqlik va ixchamlik:* Uotsonning muloqoti aniq va qisqa. U ishning faktlarini bayon qilib, asosiy tafsilotlarni Xolmsga vaziyatni tez va aniq tushunishga imkon beradigan tarzda tasvirlaydi.

Ushbu parcha aniq, informatsion muloqot shaklida pragmatik moslashuvni ko'rsatadi. Uotson vaziyatning dolzarbligi va murakkabligini samarali tarzda yetkazadi, Xolmsning mahoratini hurmat qiladi va Enoch J. Drebbening o'limi bilan bog'liq sirli vaziyatlarni hal qilishda uning fikri va yordamini kutadi.

Artur Konan Doylning hikoya qilish uslubida barcha romanlar va qisqa hikoyalar, shu jumladan o'rganilayotganlar, qahramon - Doktor. Uotson, Xolmsning eng yaqin sherigi. Ushbu hikoya usuli birinchi shaxs olmoshlari yordamida tashqi nuqtayi nazarni o'z ichiga oladi. Doktor Uotson voqealarni mo'tadil tarzda taqdim etadi, o'zi guvohi bo'lgan narsalarni to'g'ri tasvirlaydi va boshqalarning so'zlariga sodiqlik bilan xabar beradi. Biroq, u strategik jihatdan ba'zi tafsilotlarni yashiradi, masalan, sirli yechimlar yoki qahramonlarning o'ziga xosligi, ularni faqat hikoyalar xulosalari uchun ochib beradi. Ba'zida u hatto, his-tuyg'ularini ifodalaydi. Qisqa hikoyalar muallifning hissiyotlarni ochish uchun maydonini cheklay-

di, ammo romanlarda mualliflar buni qilish uchun ko'proq erkinlikka ega. Xususan, "Baskervillarning iti" hikoyachining his-tuyg'ulari, qarashlari ochiq tasvirlangan shunday romanlardan biridir. Doktor Uotson, ilgari aytib o'tilganidek, butler Barrimor haqida tez-tez shubha bildiradi. Keyingi parchalar uning his-tuyg'ulari oshkor bo'lgan daqiqalarni ta'kidlaydi:

- *"I confess at these words a shudder passed through me."* (p.16) (*"Men bu so'zlardan ichimdan titroq o'tganini tan olamani."*)

- *"As I entered, however, my fears were set at rest, for it was the acrid fumes of strong coarse tobacco which took me by the throat and set me coughing"* (p.21). (*Ichkariga kirganimda, qo'rquvlarim tarqalib sal tinchlandim, chunki kuchli dag'al tamaki tutuni meni tomog'imdan ushlab, yo'taltirib yubordi*).

- *"The promise of adventure had always a fascination for me, and I was complimented by the words of Holmes and by the eagerness with which the baronet hailed me as a companion"* (p.41). (*"Sarguzasht va'dasi har doim meni hayratda qoldirib kelgan, shuningdek, men Xolmsning so'zlari va baronetaning meni hamroh sifatida qabul qilish ishtiyoqi bilan xursand bo'ldim"*).

- *"The journey was a swift and pleasant one, and I spent it in making the more intimate acquaintance of my two companions and in playing with Dr. Mortimer's spaniel"* (p.47). (*Sayohat qisqa va yoqimli bo'ldi va men ushbu sayohat/safarni ikki hamrohim bilan yaqinroq tanishish va ularni yaxshiroq bilish hamda doktor Mortimerning (spanielisi (it turi) itini o'ynatish bilan o'tkazdim*).

- *"and the bright paper and numerous candles did something to remove the sombre impression which our arrival had left upon my mind."* (p. 52) (*Yorqin qog'oz va ko'pgina shamlar kelgan paytimizda uyg'ongan g'amgin taassurotlarni qayoqqadir tarqatib yubordi*).

- *"I found myself weary and yet wakeful, tossing restlessly from side to side, seeking for the sleep which would not come."* (p.53) (*Men o'zimni charchagan, ammo uyg'oq his qilardim, notinchlik bilan yoqdan bu yoqqa ag'dariardim, shu yo'l bilan, kelmaydigan uyquni qidirib topishga urunardim.*)

- *"The fresh beauty of the following morning did something to efface from our minds the grim and gray impression which had been left upon both of us by our first experience of Baskerville Hall."* (p.54) (*Ertangi tongning sof go'zalligi Baskervill Holdagi ilk tajribamizdan qolgan ma'yus va rangsiz xotiralarimizni xayolimizdan o'chirib tashladi*).

- *"It was a pleasant walk of four miles along the edge of the*

moor" (p.55) (*Botqoq qirg'og'i bo'ylab 4 milya yurish yoqimli bir sayr edi*)).

"Baskervillar iti"dan olingan bu parchalar hikoyachi doktor Uotson o'zining muloqot uslubini turli his-tuyg'ular, hislar va tajribalarni yetkazish uchun moslashtirganini ko'rsatadi.

• *Tuyg'u va hissiyot*: "Mendagi titroq yo'qoldi" iborasi doktor Uotsonning to'satdan qo'rquv yoki qo'rquv hissini ko'rsatadigan hissiy munosabatini ochib beradi.

• *Sezgir tavsifi*: Tamaki tutunini "tomog'imdan bo'g'ib olgan kuchli tamakining achchiq bug'lari" deb ta'riflash nafaqat jismoniy noqulaylik, balki oldindan sezish yoki bezovtalik hissini ham bildiruvchi hissiy tafsilotni beradi.

• *Hissiy reaksiya*: Uotsonning Xolms tomonidan maqtovga sazovor bo'lganligi va Baronetaning ishtiyoqi haqidagi izohi uning maqtovga munosabatini va sarguzashtga bo'lgan istagini ta'kidlaydi, muloqotni xushomad va hayajon tuyg'ularini ifodalash uchun moslashtiradi.

• *Ijtimoiy hamkorlik va shaxsiy manfaatlar*. Uotson o'z hamrohlari bilan tanishish va doktor Mortimerning (spaniel) iti bilan o'ynash orqali sayohatdan zavqlanish haqida o'ylaydi. Bu uning do'stlikka bo'lgan qiziqishini va do'stona tabiatini ko'rsatadi.

• *Kayfiyat va muhit*: "yaltiroq qog'oz va ko'p sonli shamlar" bilan xonani tasvirlash va ularning ma'yus taassurotni yo'qotishdagi ta'siri uning tevarak-atrofga nisbatan sezgirligini va ularning kayfiyatiga qanday ta'sir qilishini ko'rsatadi.

• *Jismoniy noqulaylik*: "Betoqat u yoqdan-bu yoqqa ag'darilish, kelmas uyquni izlash" qatori uning jismoniy noqulayligi va uyqusizlikni bildiradi, uning notinchligini bildirish uchun tilini moslashtiradi.

• *Kayfiyatning o'zgarishi*: Doktor Uotsonning ertalabki go'zallik haqida o'ylash, Baskervill Xoll haqidagi dastlabki dahshatli, yoqimsiz taassurotlarini o'zgartirishi, ularning o'zgargan idrokini aks ettirish uchun muloqotni moslashtirgan hissiy o'zgarishlardan dalolat beradi.

• *Tasvir va kuzatuv*: "To'rt chaqirim yo'l bo'yidagi maroqli yurish" ta'rifi tevarak-atrofnı ixcham kuzatish vazifasini o'taydi, muloqotning ko'proq faktik va tavsifli shaklini ko'rsatadi.

Ushbu parchalarda doktor Uotson o'zining muloqot uslubini his-tuyg'ularni, ijtimoiy o'zaro ta'sirlarni va atrof-muhit taassurotlarini yetkazish uchun moslashtiradi va hikoya davomida turli xil his-tuyg'ular va tajribalarni namoyish etadi.

Kontekstga moslashish

Qo'pollik tergov kontekstiga moslashtirilishi mumkin. Qahramonlar, ayniqsa, detektivlar gumonlanuvchilarni tinchlantirish, reaksiyalarni sinab ko'rish yoki fasadni buzish uchun ataylab qo'pollikdan foydalanishi mumkin. Muloqotdagi bu moslashuv muhim ma'lumotlarni olishga yoki gumonlanuvchining javobini aniqlashga yordam beradi.

Sherlok aqliy e'tibor asosan o'ziga qaratilgan, fikrlari, qiziqishlari va xatti-harakatlari birinchi navbatda o'ziga qaratilgan shaxsdir. Binobarin, u introspektiyaga va doimiy ravishda o'zining ruhiy holatini tahlil qilishga moyil. U o'zining tashqi muhiti bilan cheklangan munosabatda bo'lishga moyil va unga moslashishni qiyin deb biladi. U o'z tajribasini o'z ichiga oladi va tashqi mavzular bilan bog'lanishda qiynaladi.

Umuman olganda, Sherlok yuzma-yuz muloqot paytida umumiy tilni o'rnatish uchun shaxsiy masalalar bilan bog'liq suhbatlar bilan shug'ullanadi. Biroq, u his-tuyg'ularni ochishga, o'zining introvert tabiatining sabablarini o'rganishga yoki o'z shaxsiyatining oqibatlarini muhokama qilishga moyil emas. Bunday o'zaro munosabatlarda Sherlok ko'pincha suhbatni tugatish yoki mavzuni qayta yo'naltirishga olib keladigan strategiyalarni qo'llaydi. Bu uning befarqligi yoki asabiylashishi sifatida namoyon bo'lishi mumkin. Sherlok o'z nutqida odatda qisqa, tasdiqlovchi va ba'zan salbiy jummalarni ishlatadi, bu misollarda ko'rinib turibdi.

A). John: In real life. There are no enemies in real life. Doesn't happen. (Haqiqiy hayotda. Haqiqiy hayotda dushmanlar yo'q. Bunday bo'lmaydi)

Sherlock: Doesn't it? Sounds a bit dull. What do real people have, then, in their «real lives»? (Shundaymi? Biroz zerikarli-ku! Unda haqiqiy insonlarning "haqiqiy hayotida" nimalar bor?)

John: Friends, people they know, people they like, people they don't like ... Girlfriends, boyfriends ... (Do'stlar, ular biladigan kishilar, ular yoqtiradigan kishilar, yoqtirmaydigan shaxslar ... sevgan kishilari, do'stlari....)

Sherlock: Yes, well, as I was saying – dull. (Ha, shunday, men aytganimdek - zerikarli).

John: You don't have a girlfriend, then? (Sizning sevganingiz yo'qmi shunda?)

Sherlock: Girlfriend? No, not really my area. (Sevgilim? Yo'q, yo'q bu mening hayotimda meni qiziqtirgan narsa emas).

John: Mm. Oh, right. D'you have a boyfriend? Which is fine,

by the way. (Mm. Ha, albatta. Yigitingiz bormi? Aytganicha, bu oddiy hol).

Sherlock: I know it's fine. No. (Ha bilaman, normal holat, ammo yo'q).

B). Sherlock: I consider myself married to my work and while I'm flattered by your interest, I'm really not looking for anyone. (Men o'zimni ishim bilan turmush qurgan deb hisoblayman va sizning qiziqishingizdan mamnun bo'lsam ham, men hech kimni qidirmayman).

C) Molly: Didn't you get John's text? (Jonning xabarini olmadingizmi?)

Sherlock: No. I delete his texts. I delete any text that begins «Hi». (Yo'q. Men uning xabarini o'chirib tashladim. "Salom" deb boshlanadigan har qanday xabarni o'chirib tashlayman).

Molly: No idea why people think you're incapable of human emotion [11]. (Nima uchun odamlar sizni insoniy his-tuyg'ularga qodir emas deb o'ylashlarini bilmayman [6]).

Sherlok va Jon o'rtasidagi suhbatda muloqotda kontekstual moslashuv va pragmatik yondashuvlarning aniq namoyishi mavjud.

1. *Munosabatlardagi pragmatik moslashuv*: Jon va Sherlok munosabatlarni muhokama qiladilar, bu yerda Jon do'stlari, o'zlari yoqtirgan yoki yoqtirmaydigan odamlar, sevgan qizi va yigitlarini eslatib, an'anaviy ijtimoiy me'yorlarni ifodalaydi. Boshqa tomondan, Sherlok o'zining kontekstga xos yondashuvini odatiy munosabatlarga qiziqish bildirmaslik, ishga sodiqligini bildirish orqali ko'rsatadi.

2. *Pragmatik moslashuv va to'g'ridan-to'g'ri muloqot*: Sherlok o'z o'zaro munosabatlarida to'g'ridan-to'g'ri, qisqa va faktik muloqotdan foydalanadi. U sevgan qizi yoki yigiti borligi haqidagi tushunchani rad etadi, uning ishlashga sodiqligini ta'kidlaydi. Uning "Salom" bilan boshlangan matnlardan qochishi, aniq pragmatik nutqni afzal ko'rishini ko'rsatadi.

3. *Kontekstual moslashuv va idrok*: Mollining kuzatishi Sherlokning xatti-harakati odamlarni uning hissiy qobiliyatini noto'g'ri tushunishga qanday olib kelishini ta'kidlab, kontekstual moslashuvni namoyish etadi. Uning nuqtayi nazari Sherlokning noan'anaviy muloqoti va xatti-harakati kontekstida boshqalarning idrokini aks ettiradi.

4. *An'anaviy bo'lmagan muloqot uslublari*: Sherlokning muloqoti odatiy ijtimoiy me'yorlardan chetga chiqadi, u ishqiy va tasodifiy suhbatlarda to'g'ridan-to'g'ri, ba'zan rad etuvchi va

qiziqitirmaydigan ohangni saqlaydigan pragmatik yondashuvni namoyish etadi.

a) *Jonning pragmatik moslashuvi*: Jon dastlab haqiqiy hayotdagi dushmanlar haqida fikr bildiradi va bunday belgilar fantastikadan tashqarida mavjud emasligini ko'rsatadi. U umumiy ijtimoiy me'yorlarni aks ettiradi, kundalik hayotning oddiyligini ta'kidlaydi. Bu Jon o'zining muloqot uslubini kontekstga qanday moslashtirganini ko'rsatadi, Sherlokning muxoliflar bilan ochiq-oydin hayratiga murojaat qilib, suhbatni voqelik doirasiga olib kirishga harakat qiladi.

b) *Sherlokning pragmatik moslashuvi*: Sherlok bunga javoban, haqiqiy hayot dushmanlardan butunlay mahrum, degan tushunchaga qarshi chiqib, uning zerikarli bo'lishi mumkinligini nazarda tutib, nonkonformist rolini o'ynaydi. Bu Sherlok o'zining sirli va eksantrik xarakterini saqlab, kontekstga qanday moslashishini ko'rsatadi.

c) *Farqlarni qabul qilish*: Jon Sherlokdan uning sevgan qizi yoki yigiti bormi, deb so'raganda, u o'z tilini inklyuziv va tanqid qilmaslikka moslab, "Aytgancha, bu yaxshi" deb aytadi. Bu zamonaviy inklyuzivlik va turli jinsiy oriyentatsiyalarni qabul qilish me'yorlariga mos moslashishni ko'rsatadi.

d) *Sherlokning aniq bayonoti*: Sherlok esa qiz do'sti yoki yigiti yo'qligini ta'kidlab, to'g'ri javob beradi. Uning "Men o'zimni asarim bilan turmush qurganman deb hisoblayman", degan so'zlari kontekstga moslashtirilgan bo'lib, uning qahramon sirlarni hal qilishga qaratilgan yagona e'tiboriga mos keladi. Sherlok, shuningdek, ishqiy sherik qidirmayotganini aytadi, bu aniq va pragmatik bayonotdir.

e) *Mollining kuzatishlari*: Suhbatda kuzatuvchi bo'lgan Mollini odamlarning Sherlokning hissiy qobiliyati haqidagi noto'g'ri tushunchalari haqida fikr bildirish bilan sahnaga hissa qo'shadi. Uning "Nima uchun odamlar sizni insoniy his-tuyg'ularga qodir emas deb o'ylashlarini bilmayman" degan sharhi Sherlokning hissiy ajralishi haqidagi umumiy e'tiqodga murojaat qilib, uning kontekstga moslashganini ko'rsatadi.

Ushbu epizodda kontekstual moslashuv qahramonlarning muloqot uslublari va tilini muayyan vaziyatga o'ziga xos xususiyatlariga moslashtirishida yaqqol namoyon bo'ladi, bu "Sherlok" seriyasida takrorlanadigan mavzudir.

Umuman olganda, dialog aloqa uslublarida kontekstual va pragmatik moslashuvni namoyish etadi, Sherlokning an'anaviy

munosabatlar me'yorlaridan og'ishini, to'g'ridan-to'g'ri muloqot afzalliklarini va uning xatti-harakati boshqalarning idrokiga qanday ta'sir qilishini ko'rsatadi.

Madaniy yoki ijtimoiy moslashuv

Qo'pollik madaniy yoki ijtimoiy me'yorlarga qarab farq qilishi mumkin. Detektivlar ko'pincha turli ijtimoiy kontekst va iyerarxialarni boshqarish uchun o'zlarining xatti-harakatlari yoki tilini moslashtiradilar. Bir madaniyatda odobsiz deb hisoblanishi mumkin bo'lgan narsa boshqasida maqbul yoki hatto zarur bo'lishi mumkin, bu esa muloqot uslublarida pragmatik moslashuvni namoyish etadi.

... Sherlok o'zini oddiy odamlar jamiyatida g'ayrioddiy shaxs sifatida ko'rsatadi. U barcha insoniy muammolarni tushunadi va turli masalalar bo'yicha o'zining ekspert fikriga ega. U o'zini jamiyat me'yorlari va qoidalarini rad etuvchi, o'ta faol sotsyopat sifatida belgilaydi. Uning nuqtayi nazari ko'pincha istehzoli va salbiy bo'lib, boshqalardan farq qiladi. Sherlok o'zining muloqot uslubida o'zining ustunligini ta'kidlashni maqsad qilib qo'yadi, shu bilan birga, u bilan muloqotda bo'lganlarning his-tuyg'ulari va bilimlarini e'tiborsiz qoldirmaydi yoki bilmaydi:

1. *I dislike being outnumbered. It makes for too much stupid in the room.*

2. *Miss Mackenzie, you're in charge of pupil welfare, yet you left this place wide open last night. What are you: an idiot, a drunk or a criminal?*

3. *I don't care what people think. <...> that would just make them stupid or wrong.*

4. *Oh, forget him. He's an idiot. Why else would he think himself a suspect? [6, 11].*

1. *Men ortiqcha narsalarni yoqtirmayman. Bu xonani juda ahmoqona ko'rsatadi.*

2. *Miss Makkenzi, siz o'quvchilarning farovonligi uchun mas'ulsiz, lekin siz kecha bu joyni ochiq qoldirdingiz. Siz nimasiz: ahmoqmi, mastmi yoki jinoyatchimi?*

3. *Menga odamlar nima deb o'ylashlari qiziq emas. <...> bu ularni ahmoq yoki nohaq qiladi.*

4. *Oh, uni unut. U ahmoq. Nega u o'zini gumondor deb hisoblaydi? [6, 11].*

Taqdim etilgan jumlar so'zlashuv o'zaro ta'sirida madaniy yoki ijtimoiy moslashuv kontekstida pragmatik moslashuv misolla-

rini ko'rsatadi:

1. *Noqulaylikni afzal ko'rish va ifodalash*: Ma'ruzachi o'z shaxsiy noroziligini bildiradi va uni ko'p ahmoqlik bilan bog'laydi. Bu ularning madaniyati yoki ijtimoiy xulq-atvoriga mos kelishi mumkin bo'lgan shaxsiy imtiyozlarni ko'rsatadi, chunki ular o'zlarini intellektual jihatdan haddan tashqari ko'targan vaziyatlarda noqulay his qilishadi.

2. *To'g'ridan-to'g'ri tildan foydalanish va to'g'ridan-to'g'ri muloqot*: Muloqot kimningdir e'tiborsizligini hal qilish uchun odobsiz, to'g'ridan-to'g'ri tildan foydalanishni ko'rsatadi. Ma'ruzachi "ahmoq", "mast" yoki "jinoyatchi" kabi qo'pol, odobsiz atamalarini ishlatadi, bu xushmuomalalik va odob-axloq nuqtayi nazaridan ijtimoiy moslashuvning yetishmasligini aks ettiradi.

3. *Mustaqillikni tasdiqlash*: "Odamlar nima deb o'ylashlari menga farqi yo'q" bayonoti jamiyatning taxminlari yoki fikrlariga mos kelmaslik uchun ataylab qilingan tanlovni aks ettiradi, fikr va xatti-harakatlarning mustaqilligini namoyish etadi.

4. *E'tiborsizlik va e'tiborsizlik*: "Oh, uni unut. U ahmoq" iborasi birovni obro'sizlantirish uchun "ahmoq" atamasini qo'llashni va xushmuomalalik bilan muloqot qilish nuqtayi nazaridan madaniy yoki ijtimoiy moslashuvning yetishmasligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, bu misollar to'g'ridan-to'g'ri, qo'pol so'z, ijtimoiy me'yorlarga yoki boshqalarning his-tuyg'ulariga e'tibor bermaslik va shaxsiy fikrlarni qat'iy tasdiqlash holatlarini ochib beradi, bu muloqotda kutilgan madaniy yoki ijtimoiy me'yorlarga rioya qilmaslikni ko'rsatadi.

Mojaro va uni hal qilish

Detektiv hikoyalarda qo'pollik mojaro yoki keskinlikni keltirib chiqarishi mumkin, bu esa xarakterlarning o'zaro ta'siriga qatlam qo'shishi mumkin. Detektivlar qo'pollikdan reaksiya yaratish, gumonlanuvchiga e'tiroz bildirish yoki hissiy munosabatni qo'zg'atish uchun foydalanishi mumkin, shu bilan o'z aloqalarini tergov davomida harakat qilish va haqiqatni ochish uchun moslashtiradi.

Ijobiy odobsizlik shaxsning qabul qilish istagiga qarshi chiqishni maqsad qilgan bo'lsa, salbiy odobsizlik shaxsning mustaqillik yoki harakat erkinligiga bo'lgan ehtiyojini buzishga qaratilgan. Ijobiy odobsizlikka o'xshab, salbiy qo'pollik ham strategiyani amalga oshirishda xizmat qiluvchi bir nechta chiqish strategiyalarini o'z ichiga oladi. Salbiy odobsizlikning chiqish strategiyalari

qo'rquvni uyg'otish, kamsitish, masxara qilish, nafrat ko'rsatish, boshqa odamni jiddiy qabul qilmaslik, uning ahamiyatini kamaytirish, shaxsiy makoniga tajovuz qilish va ularni salbiy xususiyatlar bilan aniq bog'lashni o'z ichiga oladi.

Buni misolda ko'rib chiqaylik. Salbiy odobsizlikni qo'llashning dastlabki holati suhbat davomida Sherlok Jonni jinoyat joyiga olib borganida va ular agent Donovan bilan uchrashganda sodir bo'ladi.

Donovan: Er, who is this?

Sherlock: Colleague of mine, Doctor Watson. Doctor Watson, Sergeant Sally Donovan. (His voice drips with sarcasm) Old friend.

Donovan: A colleague? How do you get a colleague?! What, did he follow you home?

Sherlock: (Silent).

(E, bu kim?)

Sherlok: Mening hamkasbim, Doktor Uotson. Doktor Uotson, serjant Salli Donovan. (Ovozi kinoya bilan chiqadi) Eski do'stim.

Donovan: Hamkasbmi? Qanday qilib hamkasb topasiz?! Nima, u sizni uyingizga kuzatib qo'yganmi?

Sherlok: (sukunat).

Sherlok va Agent Donovan o'rtasidagi munosabatlar keskinlashadi, chunki u Sherlokning to'lov talab qilmasdan ishlarni hal qilishdagi noan'anaviy yondashuvini juda o'ziga xos deb biladi. Bunday vaziyatda Donovan "Qanday qilib siz hamkasb topasiz?!" degan juda yoqimsiz savolni qo'yib, salbiy odobsizlik strategiyasini qo'llaydi. Salbiy odobsizlikning ko'rinishi bo'lgan bu savol Sherlokning obro'siga putur yetkazishga qaratilgan. U Sherlokni masxara qilishni davom ettirib, Jondan uyiga ergashayotganini so'radi, uni Jonni jinoyat joyiga olib kelgani va uni hamkasbi sifatida ko'rsatgani uchun masxara qiladi.

Bu almashishda Sherlok va serjant Salli Donovan o'rtasida Donovanning qo'pol va kinoyali so'zlari tufayli ziddiyat yuzaga keladi. Sherlokning doktor Uotson bilan munosabatlariga nisbatan uning shubhasi va nafratlangan ohangi Sherlok qanday qilib hamkasb topishi mumkinligi va Jon uni uyiga kuzatib qo'ygan-qo'ymagani haqidagi savollarida yaqqol ko'rinadi. Sherlok sukut bilan javob beradi, bu uning Donovanning so'zlari bilan boshlangan odobsizlik yoki mojaroni davom ettirishdan bosh tortganligini ko'rsatadi. Ushbu pragmatik moslashuv Sherlokning qo'pollik va mojarolarni davom ettirishdan ko'ra, vaziyatni keyingi javobni to'xtatib, vaziyatni hal qilishdan ko'ra, aloqani uzish tanlovini ko'rsatadi.

Salbiy qo'pollik strategiyasining qo'shimcha holati Jim Moriarti va Jon Uotson o'rtasidagi qarama-qarshilikda sodir bo'ladi. Moriarti Jonni portlovchi moddalar bo'lgan ko'ylagi bilan qo'rqitib, Sherlokni uchrashuvga olib kelishga majbur qiladi. Sherlok paydo bo'lgach, Moriarti paydo bo'ladi va qarama-qarshilik boshlanadi. Sherlok qurolini Moriartiga qaratadi, biroq Moriartining uzoqdan Jonni nishonga olgan snayperi borligi ma'lum bo'lgach, vaziyat keskinlashadi. Bunga javoban Jon Moriartini orqadan ushlab, snayperning maqsadini o'ziga qaratadi.

John: If your sniper pulls that trigger Mr. Moriarty, then we both go up.

Moriarty: Isn't he sweet? I can see why you like having him around. But then people do get so sentimental about their pets. They're so touchingly loyal. But, oops! You've rather shown your hand there, doctor Watson.

John: (Silent)

(John: Agar snayperingiz tepkidan qo'lini olsa, janob Moriarti, ikkalamiz ham yuqoriga chiqamiz.

Moriarti: Ajoyib, shundaymasmi? Nega uning atrofida parvona bo'lishingizni tushunaman. Odamlar o'z uy hayvonlariga bog'lanib qolishadi. Ular juda vafodor bo'lishadi. Lekin, afsus! Yaxshisi, qo'lingizni ko'taring, doktor Uotson.

Jon: (sukutda)).

Jon Uotson va Jim Moriarti o'rtasidagi ushbu suhbatda qo'pollik qo'llaniladigan mojarolar va hal qilish kontekstida pragmatik moslashuvning aniq namoyishi mavjud:

1. *Mojarolar Kirish:* Mojarolar Moriarti o'zining snayperi Jon yoki Sherlokni otib yuborishi bilan tahdid qilganda yuzaga keladi. Bu hayot uchun xavfli vaziyatni keltirib chiqaradi va suhbatda mojarolarni boshlaydi.

2. *Nopoklik va haqorat:* Moriarti o'z javobida beadablik va haqoratni qo'llaydi. U Jonni sodiq "uy hayvonlari" sifatida ta'riflaydi va Jonning Sherlokga sodiqligi zaiflik ekanligini ta'kidlaydi. Bu beadablik Jonning reaksiyasini qo'zg'atish va mojarolarni yanada kuchaytirish uchun mo'ljallangan.

3. *Ovozsiz qaror:* Moriartining provokatsiyasiga javoban, Jon bundan keyin ham qatnashmaslikni tanlaydi. Uning sukunati mojarolarni hal qilish shakli bo'lib xizmat qiladi. Moriartining qo'pol so'zlariga javob berish o'rniga, u vaziyatni keskinlashtirmaslikning strategik usuli sifatida sukut saqlashni tanlaydi.

Ushbu almashuv pragmatik moslashuvning qo'pollik

bilan bog'liq bo'lgan ziddiyatni hal qilish uchun qanday ishlatilishini ko'rsatadi. Jonning sukut saqlashi hal qilish vositasi bo'lib xizmat qiladi, Moriarti boshlagan qo'pollik bilan shug'ullanmaslik uchun qasddan tanlovdur, bu esa vaziyatning yanada kuchayishiga yo'l qo'ymaydi.

Ushbu maqolada biz Sherlok Xolmsning pragmatik moslashuvdagi nutq funksiyalari asosida qanday muloqot qilishini tahlil qilib, namoyish etgan asosiy nutq belgilarini aniqlashni maqsad qildik. Sherlok Xolmsning nutq uslubi turli kommunikativ vaziyatlarga moslashtirilgan nutq niyatlariga (pragmatik funksiyalar) tayanadi. Maqolada bu kabi vaziyatlarning uch xil turi ko'rib chiqilib, Sherlok axborot berish, tinglovchiga ta'sir o'tkazish, ma'lumot izlash, harakatni rag'batlantirish (motivatsiya), muloqot va ijtimoiy almashinuvlarni boshqarish va hukmronlikni tasdiqlash kabi nutq motivlarini doimiy ravishda qo'llaganligini aniqladik.

Detektiv fantastika kelajagiga bir qarash

Detektiv fantastikadagi pragmatik moslashuv janrning evolyutsiya uchun ajoyib qobiliyatini namoyish etadi. Raqamli asr, o'zgaruvchan ijtimoiy me'yorlar va doimiy ravishda diversifikatsiya qilinadigan o'quvchilar soni innovatsion hikoyalar uchun katalizatorlardir. Kelajakka nazar tashlaydigan bo'lsak, virtual haqiqat va sun'iy intellekt janrni yanada inqilob qilishi mumkin. Tasavvur qiling-a, detektivning o'rniga qadam qo'ying, jinoyatlarni to'liq immersiv muhitda hal qiling. Garchi bu istiqbollar futuristik ko'rinishi mumkin bo'lsa-da, ular janrning ijodiy moslashish uchun texnologik yutuqlardan foydalanish qobiliyatini aks ettiradi.

Yakuniy fikrlar

Detektiv hikoyalarda pragmatik o'zgarishlar rivojlanishda davom etadi. Janr o'z an'alarini unutmaydi, balki turli madaniyatlarni o'rganadi, janrlarni aralashtirib yuboradi va hikoya qilishning yangi usullarini sinab ko'radi. Mualliflar detektiv ertakning chegaralarini kengaytirishda davom etadilar. O'quvchilar sifatida biz detektiv fantastika hayratlanarli darajada o'sib borayotgan hayajonli davrdamiz. Sirlarni hal qilish san'ati, pragmatik tuzatishlar tufayli, hayajonli va istiqbolli bo'lib, intriga va kashfiyotlar uchun cheksiz imkoniyatlarni taqdim etadi.

Adabiyotlar

Andre, D., & Fernand, G. 2008. *Sherlock Holmes-an expert's view of expertise*. British Journal of Psychology 99 (1): 109-125.

- Aditya, Briant. 2014. *Pragmatics Analysis of Presupposition in Grenndy Tarkovskys's Hotel Transylvania*. Yogyakarta: Yogyakarta State University.
- Bousfield, D., and Locher, Miriam A. 2008. *Impoliteness in Language: Studies on Its Interplay with Power in Theory and Practice*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Christie, A. 1926. *The Murder of Roger Ackroyd*. Harper Collins Publishers.
- Cruse, A. 2000. *Meaning in language: An introduction to semantics and pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.
- Doyle, A. C. (Various publication dates). *Sherlock Holmes series*
- Doyle, A.C. 2008. *A Study in Scarlet*. Gutenberg.
- Kulish A. R. *Speech personality: psycholinguistic aspect (the case of speech behavior of Sherlock Holmes)*. Studia Philologica
- Larsson, S. 2008. *The Girl with the Dragon Tattoo*. Vintage Crime/Black Lizard.
- Lehane, D. 2003. *Shutter Island*. Harper Collins Publishers.
- Leon, D. (Various publication dates). *Commissario Guido Brunetti series*. "L.A. Noire" (Video Game). *Developed by Team Bondi. Rockstar Games*.
- Miéville, C. 2009. *The City & The City*. Del Rey.
- Niyazova G.G. 2023. "Concept of discourse in Modern Linguistics". *International journal of Trend in Scientific Research and Development*. ID: IJTSRD57377: www.ijtsrd.com e-ISSN: 2456 – 6470.
- Niyazova G.G. 2023. *Pragmatic analysis of Language elements in detective fiction*. Vol. 18. <https://www.scholarexpress.net>
- "CSI: Crime Scene Investigation" (TV Series). Created by Anthony E. Zuiker. CBS Productions.
- Redmond, Christopher. 2009. *Sherlock Holmes Handbook*. Toronto: Dundurn.
- Sperber, D. and Wilson, D. 1986. *Relevance: communication and cognition*. Oxford: Basil Blackwell.
- Shakhnazarovich A.M. 1990. *Psixologicheskii analiz semantiki i pragmatiki: Na materiale ontogeneza rechi*. Москва: Nauka.
- In-English online. *Sherlock in the original version*. <https://watch.in-english.online/sherlock/>

Pragmatic adaptation in detective fiction

Gulnorakhon Niyazova¹

Abstract

This article deals with the concept of pragmatic adaptation within the genre of detective fiction, examining how this adaptive approach ensures the genre's continued relevance and resonance amidst evolving social norms, reader expectations, and technological advancements. The paper explores how detective fiction reflects changing social values by integrating sensitive topics, gender roles, diversity, and cultural representation into narratives without sacrificing intrigue. It highlights the shift in reader expectations from traditional indifferent detectives to complex, relatable protagonists who navigate personal struggles while solving mysteries.

The article also investigates the incorporation of technology, demonstrating how pragmatic adaptation successfully blends modern tools with traditional investigative methods to enhance storytelling. Through case studies such as Arthur Conan Doyle's Sherlock Holmes series, the paper illustrates how pragmatic adaptation maintains core genre elements while embracing contemporary nuances.

Key words: *concept of pragmatic adaptation, societal norms, detective fiction, technological advancements, enigmatic crime, blend detective fiction.*

References

- Andre, D., & Fernand, G. 2008. *Sherlock Holmes-an expert's view of expertise*. British Journal of Psychology 99 (1): 109-125.
- Aditya, Briant. 2014. *Pragmatics Analysis of Presupposition in Grenndy Tartakovskys's Hotel Transylvania*. Yogyakarta: Yogyakarta State University.
- Bousfield, D., and Locher, Miriam A. 2008. *Impoliteness in Language: Studies on Its Interplay with Power in Theory and Practice*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Christie, A. 1926. *The Murder of Roger Ackroyd*. Harper Collins Publishers.
- Cruse, A. 2000. *Meaning in language: An introduction to semantics and pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.

¹ Gulnorakhon G. Niyazova – Doctor of Philosophy in Philological sciences (PhD), Tashkent State University of Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoi.

E-mail: niyazovagulnorakhon@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-5905-2129

For citation: Niyazova, G.G. 2024. "Pragmatic adaptation in detective fiction". *Uzbekistan: Language and Culture 2*: 32 – 55.

Doyle, A. C. (Various publication dates). *Sherlock Holmes series*

Doyle, A.C. 2008. *A Study in Scarlet*. Gutenberg.

Kulish A. R. *Speech personality: psycholinguistic aspect (the case of speech behavior of Sherlock Holmes)*. Studia Philologica

Larsson, S. 2008. *The Girl with the Dragon Tattoo*. Vintage Crime/Black Lizard.

Lehane, D. 2003. *Shutter Island*. Harper Collins Publishers.

Leon, D. (Various publication dates). *Commissario Guido Brunetti series*.

“L.A. Noire” (Video Game). *Developed by Team Bondi. Rockstar Games*.

Miéville, C. 2009. *The City & The City*. Del Rey.

Niyazova G.G. 2023. “Concept of discourse in Modern Linguistics”. *International journal of Trend in Scientific Research and Development*. ID: IJTSRD57377: www.ijtsrd.com e-ISSN: 2456 – 6470.

Niyazova G.G. 2023. *Pragmatic analysis of Language elements in detective fiction*. Vol. 18. <https://www.scholarexpress.net>

“*CSI: Crime Scene Investigation*” (TV Series). Created by Anthony E. Zuiker. CBS Productions.

Redmond, Christopher. 2009. *Sherlock Holmes Handbook*. Toronto: Dundurn.

Sperber, D. and Wilson, D. 1986. *Relevance: communication and cognition*. Oxford: Basil Blackwell.

Shakhnazarovich A.M. 1990. *Psixologicheskiy analiz semantiki i pragmatiki: Na materiale ontogeneza rechi*. Москва: Nauka.

In-English online. *Sherlock in the original version*. <https://watch.in-english.online/sherlock/>

MAQOLA TAQDIM QILISH TALABLARI

O'zbekiston: til va madaniyat (O'zTM) – zamonaviy O'zbekiston (sobiq Turkiston) bilan bog'liq bevosita Markaziy Osiyo mintaqasini birlashtiradigan til, tarix, san'at, etnografiya, madaniyat va ijtimoiy fanlar sohalarini qamrab olgan ilmiy jurnaldir. O'zTM munozarali, zamonaviy, innovatsion, konseptual jihatdan qiziqarli, original mavzudagi ilmiy tadqiqotlarni nashr qiladi. Jurnal lingvistika, adabiyotshunoslik, tarjimashunoslik, din, falsafa, ilohiyot, fan, ta'lim, metodika, sotsiologiya, psixologiya, tarix, madaniyat, san'at, etnologiya, etnografiya, antropologiyaga oid ilmiy yo'nalishdagi maqolalar va taqrizlar hamda konferensiya hisobotlarini qabul qiladi.

I. Maqola taqdim etish uchun umumiy talablar

Qo'lyozmalar o'zbek, ingliz, rus, fors, shuningdek, boshqa turkiy tillarda ham qabul qilinadi. Agar muallif o'z maqolasini jurnalning muayyan sonida nashr ettirmoqchi bo'lsa, unda qo'lyozma jurnal nashridan kamida besh oy oldin taqdim etilishi lozim.

Qo'lyozmalar MS Word (.doc) formatida (uzlangcult@gmail.com) elektron pochta-siga yuboriladi. Iqtiboslar va izohlar uchun MS Word menejerini qo'llash mumkin.

Barcha qo'lyozmalar tahririyatga muallif (mualliflar) haqidagi qisqacha ma'lumot bilan taqdim etiladi.

Asosiy matn *Times New Roman* shrifti, 14 hajm, satr oralig'i 1 interval, hoshiyalar chapdan 3 sm, o'ngdan 1,5 sm, yuqori va pastdan 2 sm bo'lishi kerak.

Maqolalar *The Chicago Manual of Style, 16th Edition* formatida shakllantiriladi. Maqola matni 3 000–5 000 so'zdan iborat bo'lishi kerak.

O'zbek va ingliz tillarida 100–150 so'zdan iborat abstrakt (annotatsiya) va 5–10 so'zdan kam bo'lmagan kalit so'zlar (o'zbek va ingliz tillarida). Abstraktda maqolaning qisqacha mazmuni va dolzarbligi, tadqiqot natijalari aks etishi lozim.

Adabiyotlar ro'yxati 5 sahifadan oshmasligi kerak.

Kitobga taqriz (ingliz yoki boshqa tillarda bo'lishi mumkin) 1500 so'zdan oshmasligi talab etiladi.

Taqriz formati: 1) sarlavha: kitob nomi, muallif (mualliflar), nashr qilingan shahar: nashriyot nomi, nashr yili, sahifasi soni. Narxi, ISBN raqami, (qattiq/yumshoq muqova); 2) taqriz so'ngida: taqrizchining F.I.O., ish joyi, pochta manzili.

II. Maqola bo'limlarini rasmiylashtirish

Maqola nomi – normal harflarda, to'q bo'yoqda, 16 hajm.

Maqola nomi o'zbek va ingliz tillarida (agar maqola boshqa tilda yozilgan bo'lsa, maqola yozilgan til va ingliz tilida) beriladi.

Maqola kirish, asosiy qism bo'limlari va xulosadan tashkil topadi.

Maqola bo'limlari sarlavhasi – to'q bo'yoqda, 14 hajm.

III. Maqolada tarjimalardan foydalanish

Boshqa tillardagi matn yoki boshqa manbalar tarjimoni aniq ko'rsatilishi kerak. Agar matn maqola muallifi tomonidan tarjima qilingan bo'lsa, u holda "tarjima muallifniki"

shaklida beriladi.

Rasmiy nashrdan olingan tarjima-matn tahrir qilinmaydi.

Zarur holatda tarjima matnga sana, turli diakritik belgilar va boshqa elementlar kiritilishi mumkin.

Tarjima qilingan matn olingan manba nomi asl holicha beriladi. Zarur deb topilsa, uning nomi qavs ichida berilishi mumkin.

Geografik nomlar tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Tashkilotlar nomi tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Davr nomi rasmiy qabul qilingan shaklda beriladi.

IV. Ko'chirma va tarjima parchaning berilishi

Manbadan olingan ko'chirma parcha asosiy matndan 1 qator tashlab ajratiladi, satr oralig'i 1 interval, markazda, 12 hajmda yoziladi.

Ko'chirmaning tarjimasi qavs ichida () satr boshidan yozilishi kerak. Bunday ko'chirma *Times New Roman* shrift, 12 hajm, normal yozuvda beriladi.

V. Havola va izohlar berish

Manbaga havola matn ichida to'rtburchak qavsda [] beriladi. Havola qilingan manbalar bir nechta bo'lsa, ular nuqtali vergul (;) bilan ajratiladi.

Izohlar tegishli sahifa pastida, tartib raqami bilan joylashtiriladi.

VI. Qo'lyozma (toshbosma) manbalar va nashr etilgan asarlar bibliografiyasi

Bibliografiyada muallif yoki asar nomi satr boshidan, boshqa barcha qatorlari xatboshidan yoziladi. Adabiyotlar *bibliografiyada* o'zbek lotin alifbosi tartibida ko'rsatiladi.

VII. Qo'lyozma va toshbosma manbalar bibliografiyasi

Qo'lyozma yoki toshbosma manbalarni bibliografiyada o'zi yozilgan grafikada berish maqsadga muvofiq. Lotin alifbosidagi transliteratsiyasini berish ham mumkin. Ba'zan qo'lyozma asarning nomi muallif ismidan oldin yozilishi ham mumkin.

Muallif nomi. Ko'chirilgan asr (agar mavjud bo'lsa). Asar nomi. Qo'lyozma (toshbosma): saqlanayotgan joy, inventar raqam.

Xondamir. XV asr. Makorim ul-axloq. Qo'lyozma: O'zFASHI, № 742.

VIII.1. Kitoblar uchun

Bibliografiyada:

Familiya, ism. Nashr yili. *Kitob nomi*, Shahar: Nashriyot nomi.

Qudratullayev, Hasan. 2018. *Boburning adabiy-estetik olami*. Toshkent: Ma'naviyat.

Matnda kitobga havola:

[Familiya kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Qudratullayev 2018, 99]

Agar bir muallifning bir yilda nashr qilingan kitoblaridan foydalanilgan bo'lsa, bibliografiyada kitobning nashr yili o'zbek lotin alifbosi harflari bilan ajratilib ko'rsatiladi.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (a). *Alisher Navoiy: manbalarning qiyosiy-tipologik, tekstologik tahlili*. Toshkent: Akademnashr.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (b). *O'zbek adabiyotining falsafiy sarchashmalari*. Toshkent: Akademnashr.

Matnda kitobga havola:

[Familiya, kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2011 (a), 99]

[Sirojiddinov 2011 (b), 67]

Ikki muallif tomonidan yozilgan kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Abdurahmonov, G'anijon, Alibek Rustamov. 1984. *Navoiy tilining grammatik xususiyatlari*. Toshkent: Fan.

Matnda kitobga havola:

[Familiya va Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdurahmonov, Rustamov 1984, 52]

Agar kitobning uch va undan ortiq mualliflari bo'lsa, bibliografiyada barcha mualliflarning ismlari to'liq yoziladi. Bunday kitobga havola qilinganda birinchi muallif ismi yoziladi va "boshqalar" deb ko'rsatiladi.

[Familiya va boshqalar kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Vohidov va boshqalar 2010, 847]

Kitob yoki to'plam maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Kitob yoki to'plam nomi*, Ism Familiya, Ism Familiya muharrirligida, maqola sahifasi raqamlari. Shahar: Nashriyot.

Abdug'afurov, Abdurashid. 2016. "Badoye' ul-bidoya"ning tuzilish sanasi". *XX asr o'zbek mumtoz adabiyotshunosligi*, Olim To'laboyev muharrirligida, 174–184. Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi.

Matnda kitob yoki to'plam maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdug'afurov 2016, 176]

Elektron shaklda nashr qilingan kitoblar uchun:

Elektron kitobning bir nechta formati bo'lsa, bibliografiyada foydalanilgan format ko'rsatiladi. Elektron kitobning internet manzili (URL) hamda shu manba olingan sana ko'rsatilishi lozim.

Elektron kitobni bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. URL. Foydalanilgan sana.

Mamatov, Ulug'bek. 2018. *O'zbekiston madaniyatida tarixiy janrdagi tasviriy san'at asarlari*.

Toshkent: Mumtoz so'z. <https://kitobxon.com/uz/catalog/sanat/>. 12.03.2019.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Маматов 2018, 11]

Ikki muallif tomonidan yozilgan elektron kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. Internet adres (URL).

Sirojiddinov, Shuhrat va Sohiba Umarova. 2017. *O'zbek matnshunosligi qirralari*. Chikago:

Chikago universiteti nashriyoti. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2017, 19-hujjat]

VIII.2. Jurnal maqolasi uchun

Chop etilgan jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi". *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari.

Mahmudov, Nizomiddin. 2013. "Termin, badiiy so'z va metafora". *O'zbek tili va adabiyoti* 4: 3 – 8. Toshkent.

Matnda jurnal maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mahmudov, 2013, 5]

Elektron jurnal uchun:

Elektron jurnal uchun jurnalning DOI manzili ko'rsatiladi. Agar DOI manzili mavjud bo'lmasa, internet adresi ko'rsatilishi kerak (URL). DOI – bu o'zgarmas ID bo'lib, internet tarmoqlarining elektron adreslari tizimiga ulangan, ya'ni manbani boshqaruvchi <http://dx.doi.org/> manzildir.

Elektron jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari. DOI adres (yoki URL).

Aminov, Hasan. 2018. "O'zbekiston san'atida temuriylar siymosi". *O'zbekistonda xorijiy tillar* 2: 246 – 253. doi: 10.36078/1596780051.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

VIII.3. Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal uchun

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasiga havola matn shaklida beriladi (masalan, Muhammadjon Imomnazarovning 27.02.2005dagi “O‘zbekiston adabiyoti va san‘ati” gazetasida chop etilgan maqolasida aytilganidek...); odatda, bunday manbalar umumiy adabiyotlar ro‘yxatida keltirilmaydi. Agar keltirilsa, kitoblarga qo‘yiladigan talablarga asosan beriladi.

Agar onlayn maqolaga havola berilayotgan bo‘lsa, uning internet manzili (URL), maqola olingan sana ko‘rsatilishi kerak.

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. “Maqola nomi.” *Gazeta-Jurnal nomi*, nashr sanasi.

Imomnazarov, Muhammadjon. 2005. “Jomiy “Xamsa” yozganmi?.” *O‘zbekiston adabiyoti va san‘ati*, January 25.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Imomnazarov 2005, 4]

Elektron gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. “Maqola nomi.” *Jurnal nomi*, nashr sanasi. Internet adres.

Jabborov, Rustam. 2019. “Navoiyning Tabrizda yashagan xorazmlik kotibi”. *UZA: O‘zbekiston Milliy axborot agentligi*, 08.12. <https://uza.uz/uz>.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Jabborov 2010, 17]

Maqola so‘ngida foydalanilgan adabiyotlar o‘zbek lotin alifbosi tartibida beriladi. Adabiyotlar ro‘yxati ikki qismdan iborat bo‘lishi, birinchi qismda foydalanilgan adabiyot chop etilgan grafikada yuqorida ko‘rsatilgan shaklda rasmiylashtirilishi, ikkinchi qismda esa barcha foydalanilgan adabiyotlar o‘zbek lotin alifbosida berilishi talab qilinadi. Misol uchun:

Adabiyotlar

Баранов, Х.К. 1958. Арабско – русский словарь. Москва: Наука.

Adabiyotlar

Baranov, X.K. 1958. Arabsko – russkiy slovar. Moskva: Nauka.

Maqolani rasmiylashtirish talablarining ingliz tilidagi variantini “The Chicago Manual of Style, 16th Edition” qo‘llanmasi yoki <https://www.chicagomanualofstyle>. havolasidan ko‘rib olishingiz mumkin.

GUIDELINES FOR CONTRIBUTORS

Uzbekistan: language and culture is an academic journal, publishing research in linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies. We aim to publish cutting edge, innovative, conceptually interesting, original case studies and new research, which shape and lead debates in multifaceted studies. We do not publish economic analyses or policy papers. Any opinions and views expressed in publications are the opinions and views of the authors, and the publishers are not responsible for the views/ reviews of the contributors.

The journal is published four times a year. The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcomed. In addition to research articles, the journal welcomes book reviews, literature overviews, conference reports and research project announcements.

1. General

- Submission Guideline

1. Manuscripts may be submitted at any time during the year. However, if the author wishes to have his/her manuscript published in a certain issue of the journal, the submission should be made at least five months in advance of the proposed publication date.

2) Manuscripts should be submitted by email (uzlangcult@gmail.com) as an attachment in MS Word document (.doc) format and use MS Word Source.

3) All manuscripts should be submitted with a cover page including an email address, a mailing address and a short introduction about the author(s) /contributor(s)'.

2. Manuscript format

1) The main texts should be written in Times New Roman font, 12 point, and single-spaced in 44 pagination with 1-inch margins.

2) Submissions must follow the author-date system of *The Chicago Manual of Style*, 16th Edition.

3) Quotations are given in brackets in the text.

4) A research article should normally be no more than 9,000 words in length, including the following contents:

- an abstract of 150-200 words (in English, Russian, and Uzbek) and seven to ten keywords;

- a list of references of no more than five (5) pages;

- tables and figures, if any.

5) A book review should generally be about 1,500 English words (or other languages) in length, and must include the heading and closing in the following format:

- Heading: *Title of the Book*. By Author's Name(s). City of Publication: Publisher Name, Year. pp. Price, ISBN:, (hardcover/paperback).

- Closing: Book reviewer's name, affiliation and postal address at the end.

6) Style Points Headings. Limit: Four levels.

Level 1. Title Style (e.g. the first letter of each word upper case, except prepositions), Bold, and 14 point.

Level 2. Title Style, Italics, 14 Point.

Level 3. Modified “down” style (first letter upper case, or first letter of first two words if the first word is an article), Bold, and 12 point.

Level 4. Modified down style, Bold, 11 point.

3. Style and Usage

1) Translation

- Translated excerpts from classical texts or non-English sources should be annotated with clarification of its original/published language and translator. Likewise, “Author’s own” translations of quoted texts should be noted as such.

- The author is expected to provide an English translation of key terms in the work, rather than a translator without expertise in the subject.

- Excerpts or quoted texts from published translation will not be edited. However, UzLC editors may query or modify translations of key terms or texts provided by the author.

- Where necessary, short supplementary information such as dates, an item in its original characters, or the Romanized form of a non-English item, may be included.

- Names of foreign publishers, and titles of sources published in a foreign language should primarily appear in Romanized form without translation. However, if necessary, a translation may be added in brackets ([]).

2) Names and Terms

- Place Names (foreign):

Designation for division of areas should be either translated or hyphenated after the given area name.

Designation for geographical/structure names are not hyphenated, and appear without the equivalent English term.

Institutional names are considered proper nouns. Their names should appear following the preference of the individual institutions.

3) The descriptive designation of a period is usually lowercase, except for proper names or traditionally capitalized terms.

4. Quotation

1) Block Quotations:

- A block quotation should start with double line spacing and an indentation from the left margin. From the second paragraph of the block quotation, additional paragraph indentation is needed.

Texts in block quotation should be written in Times New Roman 10 pts., and not be entirely italicized.

5. Others

1) There is one space after sentence punctuation and not two.

2) The end parenthesis, closing quotation mark, and footnote numbers come after the sentence punctuation.

3) For parentheses within parentheses, use brackets ([]).

6. Basic Citation Format

The following examples illustrate citations using the **author-date** system. Each example of a reference list entry is accompanied by an example of a corresponding parenthetical citation in the text. For more details and many more examples, see chapter 15 of *The Chicago Manual of Style*.

BOOK

Reference List (hanging indent):

Pollan, Michael. 2006. *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of How Eating Has Evolved*. New York: Penguin.

In Text Cite:

[Pollan 2006, 99–100]

Reference List (hanging indent):

Ward, Geoffrey C., and Ken Burns. 2007. *The War: An Intimate History, 1941–1945*. New York: Knopf.

In Text Cite:

[Ward and Burns 2007, 52]

For four or more authors, list all of the authors in the reference list; in the text, list only the first author, followed by et al. (“and others”):

[Barnes et al. 2010, 847]

Reference List (hanging indent) book chapter:

Kelly, John D. 2010. “Seeing Red: Mao Fetishism, Pax Americana, and the Moral Economy of War.” In *Anthropology and Global Counterinsurgency*, edited by John D. Kelly, Beatrice Jauregui, Sean T. Mitchell, and Jeremy Walton, 67–83. Chicago: University of Chicago Press.

In Text Cite:

[Kelly 2010, 77]

Chapter of an edited volume originally published elsewhere (as in primary sources):

Reference List (hanging indent) book originally published elsewhere:

Cicero, Quintus Tullius. 1986. “Handbook on Canvassing for the Consulship.” In *Rome: Late Republic and Principate*, edited by Walter Emil Kaegi Jr. and Peter White. Vol. 2 of *University of Chicago Readings in Western Civilization*, edited by John Boyer and Julius Kirshner, 33–46. Chicago: University of Chicago Press. Originally published in Evelyn S. Shuckburgh, trans., *The Letters of Cicero*, vol. 1 (London: George Bell & Sons, 1908).

In Text Cite:

[Cicero 1986, 35]

BOOK PUBLISHED ELECTRONICALLY

If a book is available in more than one format, cite the version you consulted. For books consulted online, list a URL; include an access date only if one is required by your discipline. If no fixed page numbers are available, you can include a section title or a

chapter or other number.

Reference List (hanging indent):

Austen, Jane. 2007. *Pride and Prejudice: A Novel in Five Books*. New York: Penguin Classics. Kindle edition.

In Text Cite:

[Austen 2007, 101]

Reference List (hanging indent):

Kurland, Philip B., and Ralph Lerner, eds. 1987. *The Founders' Constitution*. Chicago: University of Chicago Press. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders>

In Text Cite:

[Kurland and Lerner, chap. 10, doc. 19]

JOURNAL ARTICLE

Article in a print journal

In the text, list the specific page numbers consulted, if any. In the reference list entry, list the page range for the whole article.

Reference List (hanging indent):

Weinstein, Joshua I. 2009. "The Market in Plato's Republic." *Classical Philology* 104:439–58.

In text cite:

[Weinstein 2009, 440]

Article in an online journal

Include a DOI if the journal lists one. A DOI is a permanent ID that, when appended to <http://dx.doi.org/> in the address bar of an Internet browser, will lead to the source. If no DOI is available, list a URL. Include an access date only if one is required by your discipline.

Reference List (hanging indent):

Kossinets, Gueorgi, and Duncan J. Watts. 2009. "Origins of Homophily in an Evolving Social Network." *American Journal of Sociology* 115:405–50. doi:10.1086/599247.

In text cite:

[Kossinets and Watts 2009, 411]

Article in a newspaper or popular magazine

Newspaper and magazine articles may be cited in running text ("As Sheryl Stolberg and Robert Pear noted in a New York Times article on February 27, 2010..."); they are commonly omitted from a reference list. The following examples show more formal versions of the citations. If you consulted the article online, include a URL; include an access date only if your discipline requires one. If no author is identified, begin the citation with the article title.

Reference List (hanging indent):

Mendelsohn, Daniel. 2010. "But Enough about Me." *New Yorker*, January 25.

In text cite:

[Mendelsohn 2010, 68]

Reference List (hanging indent):

Stolberg, Sheryl Gay, and Robert Pear. 2010. "Wary Centrists Posing Challenge in Health Care Vote." *New York Times*, February 27. <http://www.nytimes.com/2010/02/28/us/politics/28health.html>.

In text cite:

[Stolberg and Pear 2010, 12]

WEBSITE

A citation to website content can often be limited to a mention in the text ("As of July 19, 2008, the McDonald's Corporation listed on its website . . ."). If a more formal citation is desired, it may be cited as in the examples below. Because such content is subject to change, include an access date or, if available, a date that the site was last modified. In the absence of a date of publication, use the access date or last-modified date as the basis of the citation.

Bibliography (hanging indent):

Google. 2009. "Google Privacy Policy." Last modified March 11. <http://www.google.com/intl/en/privacypolicy.html>.

In text cite:

[Google 2009]

Reference List (hanging indent):

McDonald's Corporation. 2008. "McDonald's Happy Meal Toy Safety Facts." <http://www.mcdonalds.com/corp/about/factsheets.html>.

In text cite:

[McDonald's 2008]

IZOHLAR

Jurnal 2017-yil 26-oktyabrda O'zbekiston Respublikasi Matbuot va axborot agentligi tomonidan 0936-raqam bilan ro'yxatdan o'tgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy Attestatsiya Komissiyasi tomonidan filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalari chop etilishi lozim bo'lgan ro'yxatga kiritilgan (30.10.2021. № 308/6).

Tahririyatga kelgan maqolalar mualliflarga qaytarilmaydi.

Manzil: Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos
Hojib ko'chasi 103-uy.
Telefonlar: +99871 281-45-11, +99871 281-41-93.
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz
E-mail: uzlangcult@gmail.com

Bosishga 30.06.2024-yilda ruxsat etildi.
Bichimi 70x100 1/16, Ofset bosma. "Cambria" garniturasida.
Shartli b.t. 7,51. Nashr b.t. 7,62.

"O'zbekiston: til va madaniyat" jurnali tahririyatida tayyorlandi va sahifalandi.

"YASHNOBOD NASHR" bosmaxonasida chop etildi.

Adadi 300 nusxa. Buyurtma №2.

Bosmaxona manzili: Toshkent shahar Yashnobod tumani,
58-a harbiy shaharcha.